

De liberale gidspartij van Europa

In gesprek met Frits Bolkestein

door Marco van Lierop

De liberalen delen in welgeteld twee van de vijftien lidstaten van de EU regeringsmacht: Nederland en Duitsland. In tegenstelling tot wat sommigen in Nederland denken, lijkt het niet goed te gaan met het Europese liberalisme. In twaalf van de vijftien EU-staten zitten de sociaal-democraten in de regering. Zelfs in het enige land waar een liberale partij stevig in de regering zit, Nederland, moet zij de macht met de sociaal-democraten delen. Uitgezonderd in Portugal en Catalonië heeft het liberale gedachtegoed in het katholieke Zuid-Europa sowieso nooit voet aan de grond gekregen.

Toch zijn de liberalen niet geheel zonder succes gebleven. Meer en meer sociaal democraten bekeren zich onder leiding van de charismatische Britse regeringsleider Tony Blair tot het 'Derde weg-socialisme'. Een variant op het socialisme waarvoor de rechtgeaarde socialist uit vroeger tijden zich in zijn graf zou omdraaien. Het recept is simpel: meer markt, meer positieve vrijheid voor zelfontplooiing, met een snufje normen en waarden. Ziedaar *the invisible hand* weliswaar met een fluwelen handschoen. Worden de liberalen onverwacht ook uit deze ideologische hoek bedreigd?

Een gesprek met de voorzitter van de Liberale Internationale, Frits Bolkestein, over de kansen en bedreigingen van het liberalisme in Europa.

Hoe bezieet u de situatie van de verschillende liberale partijen in Europa?

In Europa zijn de liberale partijen groot in de Benelux, Denemarken, Finland en Engeland. De Liberal Democrats in Groot-Brittannië hebben ongeveer achttien procent van de kiezers achter zich, maar krijgen desondanks onvoldoende zetels door het Britse districtenstelsel. Ze kruipen tegen New Labour aan. Paddy Ashdown wil wel samen regeren met Blair, maar ik heb zijn partijgenoten gezegd *you need a long spoon to sup with the devil*.

Zuid-Europa is hopeloos. Italië is *überhaupt* hopeloos. In Frankrijk stelde het liberalisme ook nooit veel voor, behalve misschien de Giscardien (naar de liberale oud-president en politicus Valérie Giscard d'Estaing, MvL).

Voor Duitsland houd ik mijn hart vast. Tijdens de voorverkiezingen

*In gesprek met
Frits Bolkestein,
voorzitter van de Liberale
Internationale, over
de toekomst van het
liberalisme in Nederland,
de concurrentie van het
derde weg-socialisme en het
Europese ideaal.*

in Beieren kreeg de FDP maar 1,7 procent van de stemmen. Dat is natuurlijk verschrikkelijk weinig.

Wat is uw verklaring voor de kritieke toestand waarin de FDP zich bevindt?

De FDP wordt in Duitsland gezien als de *UmfallPartei*. Lange tijd hebben ze geregeerd met de christen-democraten, maar daarvoor enige tijd met de socialisten (In de jaren zeventig regeerde de FDP met de SPD onder Brand en Schmidt waarna ze in 1982 resoluut van richting veranderden door vrij onverwacht voor een coalitie met

de CDU van Helmut Kohl te kiezen, MvL.). De FDP heeft altijd tussen de twee grote volkspartijen, de CDU en SPD gezeten en daardoor worstelden ze met hun identiteit. De laatste twee jaren is hun identiteit weer sterker geworden. Ze hebben natuurlijk ook goed naar de VVD gekeken.

In 1990 was de FDP onder Hans Ditttrich Genscher nog razend populair. Die populariteit is in een periode van acht jaar zo goed als verdwenen.

Hoewel ik Otto Graf Lambsdorff, Minister van Economische Zaken van 1977 tot 1984 en huidige Bondsdaglid, hoger aansla, was Hans Ditttrich Genscher zeker een populair politicus. De FDP kreeg na zijn aftreden leiderschapsproblemen. Ze benoemden iemand tot partijleider die nog geen twee jaar lid was van die partij, Klaus Kinkel. Die kon het leiderschap niet aan en hem is enige tijd later dan ook het leiderschap weer ontnomen.

Er zijn drie essentiële voorwaarden voor het succes van een politieke partij: eenheid, identiteit en presentatie. Doordat verschillende personen het niet eens waren met de politieke lijn en dus als stoorzender fungeerden, was de eenheid binnen de FDP een tijd lang ver te zoeken. De identiteit, de tweede succesfactor, was onduidelijk en de presentatie van Kinkel, de derde factor, was weinig overtuigend. Hij was bijvoorbeeld geen begenadigd spreker. Gerhardt en Westerwelle, de huidige voorzitter en secretaris, hebben meer visie. *They have their act together* maar pas sinds een jaar of twee. Vooralsnog kijken ze electoraal gezien in de afgrond. Toch denk ik dat ze vijfprocentsegijs net met de hakken over de sloot zullen halen omdat voldoende mensen hun *Zweitstimme* (In Duitsland mogen kiezers op hun stembiljet een 'tweede keuze' aangeven) aan de FDP zullen geven om aldus de CDU en FDP de meerderheid te geven. De hoop van de FDP is gevestigd op die

Marco van Lierop is lid van de redactie van Idee.

Zweitstimme van de kiezer. Door de internationale onzekerheid, zie de crises in Rusland en Azië zullen veel kiezers voor de zekerheid kiezen.

Hoe bezorgd bent u over het oprukkende zogenaamde Derde weg-socialisme van Blair en Schröder?

Ach, dat is vleesch noch visch.

Maar electoraal wel populaire 'vleesch noch visch'.

Die populariteit hangt natuurlijk samen met de aard van de leider. De Britse Labourparty zou natuurlijk nooit zo populair zijn geworden zonder Tony Blair als leider. Volgens mij is wat hij predikt gewoon liberalisme.

Het spraakmakende deel van de sociaal-democraten neemt het liberale gedachtegoed op belangrijke punten over. Het gras wordt u voor de voeten weggemaaid?

Imitation is the sincerest form of flattery. Ik voel mij geveleid door diegenen die zich nog sociaal-democraat noemen, maar het liberalisme overnemen. Ik maak mij daar absoluut geen zorgen over.

Electoraal kunnen liberale partijen daar flink aan verliezen.

Voor de VVD vind ik het geen probleem dat Wim Kok het midden zoekt. Voor elders is het moeilijk een algemeen antwoord te geven. Blair is eigenlijk het kind van het negentiende-eeuwse liberalisme. Hij is afgestapt van de *equality of result* en heeft zich bekend tot de *equality of opportunity*. Dat laatste is een liberale gedachtegang. Zowel Blair als Schröder zijn in hun eigen partij niet bij iedereen even graag gezien. Ze trekken stemmen, maar we moeten nog zien of *the wild men in the wings* van die partijen zich in de toekomst rustig houden. Zo bezien zou de bekering tot het liberalisme wel eens lastig voor die partijen zelf kunnen worden.

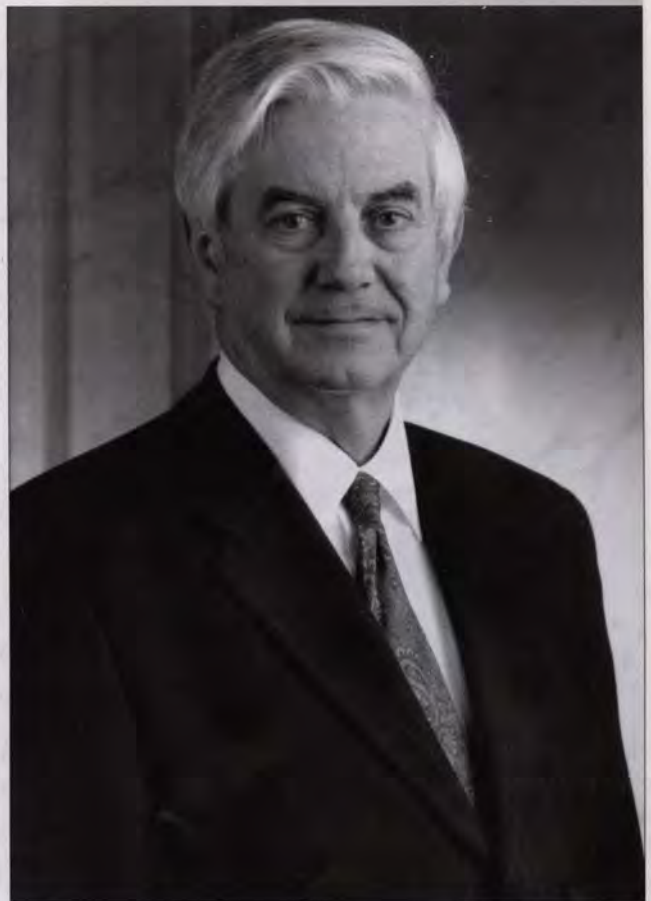
Wat zal in 2015 de liberalen nog onderscheiden van de sociaal-democraten?

De VVD zal de grootste partij worden. De demografische opbouw, ontzuiling, secularisatie en het toenemende huizenbezit wijzen in die richting.

Het ideale Europa

Tijdens Paars I gaf u als liberale voorman niet de indruk van enthousiasme over te lopen voor de Europese Unie. Regelmatig kwam u met overige partijen en Kamerleden in aanvaring over punten als bijvoorbeeld de financiële afdracht aan de EU.

Ondanks sommige doemscenario's over de EMU en de euro lijkt de EU economisch vooralsnog een succes te worden. 'Europa' kent echter ook haar politieke keerzijden: het democratisch tekort in Straatsburg en de bureaucratische moloch in Brussel. Hoe kijkt u daar tegenaan?

Frits Bolkestein

Dat zijn reële tekorten en ik vind dat zeer zorgelijk. De liberale partijen, en ook de ELDR, moeten daarover meer een grote mond opzetten.

Veel van de Brusselse regelgeving wordt bekostigd op lager niveau in de commissie. Dat gebeurt dan door voorbereidende comité's waar de Duitsers, de Fransen en de Engelsen met hun neus bovenop zitten. Ik ben er niet van overtuigd dat het altijd zo gaat zoals Nederland wil.

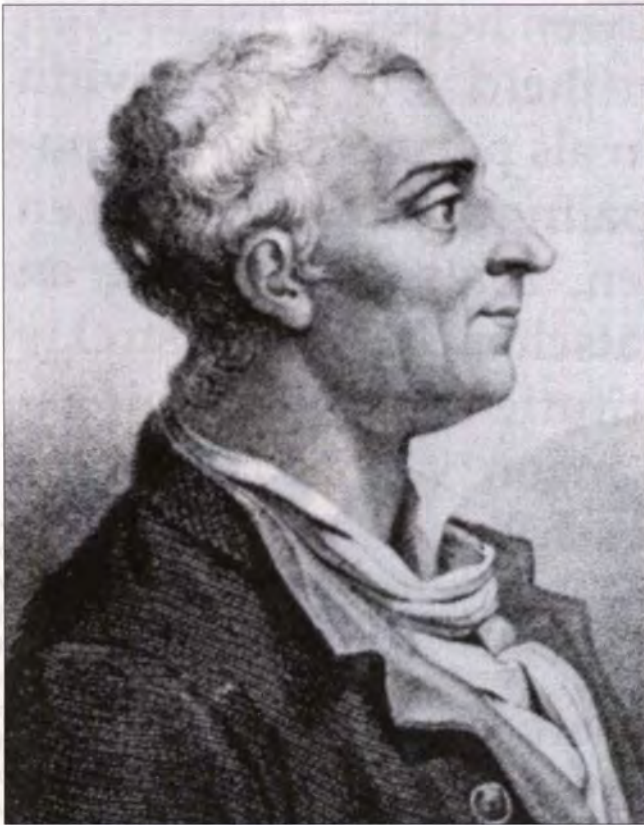
Het is op zichzelf een zaak van nationale regeringen. Nationale regeringen zijn veel te gemakkelijk in het toestaan van zaken die strijdig zijn met het subsidiariteitsbeginsel. Een mooi voorbeeld daarvan is het verbod op de tabaksreclame. Dat hadden we landelijk heel goed zelf kunnen uitvoeren.

Dat is juist een punt waar liberalen hun strijd voor moeten voeren. Waarom doen ze dat niet?

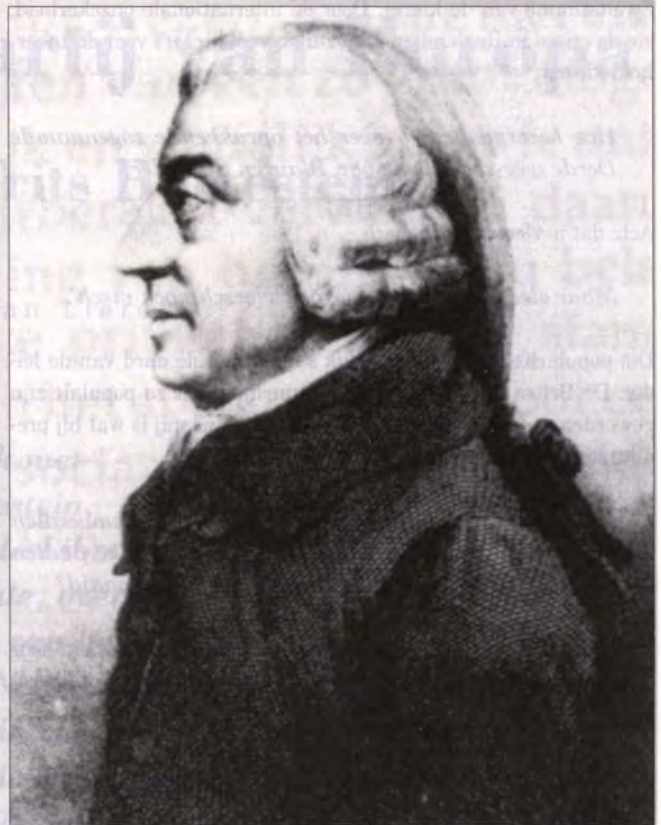
Ook de Eurofractie van éénnveertig leden zit weer tussen die twee grote kolossen van fracties: de socialisten en christen-democraten. Zij kunnen weinig uitrichten. Het heeft ook te maken met de aard van het liberalisme dat zij zich nogal eens bevindt tussen deze twee grote formaties. Het liberalisme is in zekere zin een tegennatuurlijke politieke filosofie.

Hoe bedoelt u dat?

Het liberalisme heeft te maken met het afstoten van macht, met decentraliseren. Terwijl socialisten en christen-democraten proberen macht te verzamelen. Zij centraliseren de macht omdat zij

Montesquieu

Adam Smith

denken het beste te weten voor de burger wat goed voor hem is. Het is moeilijk precies de aard van het liberalisme te vatten. Liberalen hebben een andere filosofie, die in zekere zin onnatuurlijk is voor politici. Het is de filosofie van de eigen verantwoordelijkheid van de individuele mens. Dat is bijzonder moeilijk over het voetlicht te brengen omdat zeer velen - zeker in de zuidelijke lidstaten - toch steeds alle heil blijven verwachten van de overheid. Liberalisme is weinig populistisch, misschien zelfs te weinig, en dat staat haar eigen succes in de weg. Liberale politici zijn bijvoorbeeld zeer terughoudend met het doen van beloften.

In uw boek 'Het heft in handen' uit 1995 bent u niet bijster enthousiast over 'Europa'. U heeft het bijvoorbeeld over 'een rondreizend ambtenarencircus'.

U zegt dat ik een Eurokritische houding heb aangenomen. Met alle respect, dat was niet helemaal het geval. Wij hadden in Nederland tot voor kort een overdreven internationalisme, ook in de VVD. De instelling was: hoe federaler hoe beter. Ik heb daar in

1991 al vraagtekens bij gezet omdat ik geen voorstander van een federaal Europa ben. In tegenstelling tot Hans van Mierlo vind ik het niet nodig noch wenselijk. Mijn visie op Europa is in een wijde Europese context gezien totaal normaal. Het valt volledig binnen het normale kader van meningen. Alleen in Nederland niet omdat wij hier lijden aan een overdreven idealistisch internationalisme.

Maar hoe ziet volgens u het ideale Europa eruit?

Bepaalde taken worden nu federaal uitgevoerd. Dat vind ik op zich juist, maar een federaal Europa is niet mijn ideaal. Ik ben dan ook niet voor een federale Europese buitenlandse politiek die wordt vastgesteld bij meerderheid van stemmen.

Wat is uw ideaal dan wel?

Nou, zoals het nu gaat, maar dan beter. Efficiënter en democratischer. ♦